

Фучижі В.М.

студентка,

Науковий керівник: Мараховська Н.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Маріупольський державний університет

СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ КВАЗІРЕАЛІЙ У ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРУ ДЖ. ОРВЕЛЛА «1984»)

Роман Дж. Орвелла «1984» вважається одним з найвідоміших творів у жанрі антиутопії. Назва твору, його термінологія і навіть ім'я автора згодом стали називними і вживаються для позначення суспільного устрою, що нагадує описаний у «1984» тоталітарний режим, а антиутопія як жанр набула певної канонічності [1, с. 341-343].

Антиутопія критикує зміст утопічної ідеї, в тому числі використовуючи її форму, тобто оперуючи словником утопії, одним із завдань якого є маркування простору позитивного, але такого, що ніде не існує. Текстовими маркерами простору утопії та антиутопії є квазіреалії, виражені за допомогою okazіоналізмів, які імітують неіснуючі, фантастичні реалії вигаданого світу [3, с. 308-309].

Згідно з характером названого предмета нами було проаналізовано й розподілено квазіреалії твору на такі групи:

- **технічні засоби:** *telescreen, speakwrite, versificator, memory holes* тощо;

- **поняття соціально-політичного устрою:** *free market, doublethink, crimethink, facecrime, unperson, prole, polits, blackwhite, sexcrime, prolefeed* тощо;

- **організації й установи:** *the Ministry of Truth, Minitrue, the Junior Anti-Sex League, the Youth League* тощо.

На основі утвореної нами класифікації проаналізуємо методи перекладу квазіреалій на позначення технічних засобів й понять соціально-політичного устрою, які застосували Габріеле Балдіні (італійський перекладач) та Віталій Данмера (український перекладач).

Okazіоналізми на позначення **технічних засобів** створені методом словоскладання (*telescreen, speakwrite*), лексико-семантичним (*versificator*) й утворенням нового словосполучення (*novel-writing*)

machine, memory holes). Отже, розглянемо детальніше їх відповідники в італійській й українській мовах.

Англ. *telescreen* – італ. *teleschermo* – укр. *телезахист*. Як бачимо, перекладачі вдалися до методу калькування, однак український переклад «*телезахист*», на нашу думку не є вдалим, оскільки цей прилад нікого не захищав, він був дещо схожий на сучасний телевізор й тому, більш зрозумілим й відповідним оригінальному задуму був би варіант «*телеекран*», також отриманий методом калькування, але з використанням першого значення слова «*screen*».

Англ. *speakwrite* – італ. *dittografo, un apparecchio che registrava e trascriveva tutto ciò che si diceva in un microfono* – укр. *мовоном*. Італійський перекладач застосував метод віднайдення ситуативного відповідника у комбінації із дескриптивною перефразою. Слово «*dittografo*» утворене за аналогією з *dittofono*, прилад для запису усного мовлення із метою його подальшого прослуховування чи транскрибації, а *grafo* від слів *grafia* (*написання*), що й показує зв'язок із письмом, тим самим розкриваючи сутність вихідного терміну «*speakwrite*», приладу, який пише під диктовку. Однак, італійський перекладач вдався до описового перекладу у вигляді вставного речення. Ми вважаємо, що надання тлумачення поняття є зайвим, оскільки переклад назви даного технічного засобу передає сутність його призначення у повному обсязі. Український варіант «*мовоном*» також утворено методом віднайдення ситуативного відповідника, й походить він від слів *мова* та *занотовувати*. На наш погляд, цей варіант теж є вдалим.

Англ. *versificator* – італ. *versificatore* – укр. *віршомаз*. Для цього приладу було застосовано семантичний переклад. Італієць віднайшов найбільш схожий на оригінал термін «*versificatore*», що походить з латини й в архаїчному вжитку має значення поета та у якості другого визначення, позначає поета, який пише невдалі вірші. Український перекладач обрав слово, наділене лише негативною конотацією «бездарний поет» – «*віршомаз*». На нашу думку обидва варіанти підходять для передачі вихідного терміну.

Англ. *novel-writing machine* – італ. *macchine per scriver romanzi* – укр. *романо-пишучі машини*. В італійському варіанті перекладач вдався до дескриптивної перефрази, а в українському – до повного калькування. Вважаємо обидва варіанти доречними, оскільки слова, утворені із словосполучень у разі неможливості їх перекладу методом калькування, можна передати описовим перекладом.

Англ. memory holes – італ. buchi della memoria – укр. душники спогадів. Назва цього приладу передана італійським перекладачем за допомогою методу калькування, а українським – семантичним перекладом. Обидва варіанти коректні, однак словосполучення «**душники спогадів**» ширше розкриває значення терміну й дає характеристику зовнішнього вигляду.

Більшість термінів, які відносяться до **соціально-політичного устрою** передається калькуванням, однак серед них виокремлюється окрема категорія слів, утворених методом словоскладання, на позначення злочинів із лексемою «**crime**» та «**criminal**». Розглянемо детальніше варіанти перекладу: *англ. crimethink – італ. psicoreato – укр. злочидум; англ. sexcrime – італ. reasesso – укр. стамезлочин; англ. thought-criminal – італ. psicocriminale – укр. думкозлочинець* тощо.

Український перекладач застосував повне калькування, а італійський обрав метод калькування зі змінами порядку слів в складених okazionalizmaх. Проте в італійському варіанті відповідники лексем «**crime**» та «**criminal**» не є однокореневими (на відміну від українського «**злочин**» й «**злочинець**»), що не підходить загальній концепції Новосуржу із словотворенням нових лексичних одиниць від іменника-дієслова за допомогою суфіксів. До того ж у слові «**reasesso**» італійський перекладач застосовує не повну форму слова «**reato**», а його скорочений варіант «**rea**». На нашу думку краще було б замінити варіанти «**reato**» та «**rea**» на «**crimine**», тоді воно було б однокореневим для «**criminale**».

Також можливо виокремити групу квазіреалій із лексемами «**think**» й «**thought**»: *англ. doublethink – італ. bispensiero – укр. двоедумство, англ. crimethink – італ. psicoreato – укр. злочидум, англ. goodthink – італ. pensabuono – укр. добреномірков, англ. oldthink – італ. archepensare – укр. стародум; англ. thoughtcrime – італ. psicoreato – укр. думкозлочин* тощо. В італійському й українському варіантах методом перекладу було обране калькування. Український перекладач намагався максимально зберегти використання однокореневих слів, тому лише в одному випадку замість кореня «**дум**» (від «**думати**») застосовано «**номірков**» для передачі «**GOODTHINK**»: *укр. «Вона була – тобі відомо слово з Новосуржу **ДОБРЕПОМІРКОВ?**»* [2, с. 85]. Італійський перекладач обрав два кореня – «**psico**» (від «**psicologico**»), який застосовувався для позначення злочинних дій й злочинців, та «**pens**» (від «**pensare**») для усіх інших похідних квазіреалій. На наш погляд усі варіанти прийнятні, проте вважаємо за необхідне звернути увагу на італійські відповідники

слів «*goodthink*» й «*oldthink*». Обидва слова «*goodthink*» й «*oldthink*» в Новосуржі являють собою іменники-дієслова й складаються із прикметника «*good*» чи «*old*» й дієслова «*think*», тому їх відповідники у тексті перекладу мали б мати схожу структуру (порядок слів «прикметник» + «дієслово»), український перекладач, однак, зберіг порядок слів й частини мови.

Одним з прикладів квазіреалії, утвореної методом афіксації є – «*unperson*». Англ. *unperson* – італ. *nonesisper, spersona* – укр. *неособа*. В обох варіантах був також обраний метод афіксації, проте в італійському перекладі наявні два відповідника. Зауважимо, що наявність двох варіантів перекладу одного терміну суперечить концепції Новосуржу. Ми вважаємо «*spersona*» найбільш коректним, оскільки воно утворено за такою ж структурою (префікс з негативним значенням + іменник, перекладений калькуванням).

Розглянемо переклад «*proles*» та «*polits*», утворених безафіксним способом: англ. *the proles* – італ. *i prolet* – укр. *проли*; англ. *the polits* – італ. *i polit* – укр. *політи*. Слова «*proletarian*» (італ. *proletario*, укр. *пролетар*) й «*political*» (італ. *politico*, укр. *політичний*), від яких й утворені «*proles*» та «*polits*», є інтернаціональними, тому їх відповідники схожі за звучанням й написанням із мовою оригіналу. Проте, єдина відмінність є знову ж таки в італійському перекладі. Габріеле Балдіні скоротив «*proletario*» не до літери *e*, а до літери *t*. Це обумовлено тим, що в італійській мові слово «*prole*» застосовується для позначення нащадків однієї родини. Тому, в даному випадку, відступ від оригінального тексту задля уникнення непорозумінь є виправданим.

Отже, більшість квазіреалій було утворено методом словоскладання, а основним способом перекладу квазіреалій як в українському, так і в італійському перекладах є калькування. Серед недоліків італійського перекладу оказіональної лексики можемо назвати випадки використання декількох відповідників вихідного поняття, зміна порядку основ чи коренів слів у перекладі методом калькування лексичних одиниць, утворених за допомогою словоскладання, оскільки це суперечить концепції твору й його вигаданої мови «*Новосурж*».

Список використаних джерел:

1. Куницька І. Травматичний дискурс антиутопії (на матеріалі роману Дж. Орвелла «1984»). *Сучасні літературознавчі студії. Літературний дискурс: транскультурні виміри*. Вип. 12. 2015. С. 341-353.

2. Орвелл Дж. 1984. / переклад Віталія Данмера. 208 с. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2283> (дата звернення: 30.11.2019).

3. Сосніна Т. В. Способи відтворення квазіреалій у перекладі роману Дж. Оруела «1984». *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 30. С. 308-312.

4. Orwell G. 1984. / traduzione di Gabriele Baldini. 113 p. URL: <https://docplayer.it/32143136-George-orwell-titolo-originale-nineteen-eighty-four-traduzione-di-gabriele-baldini.html> (дата звернення: 30.11.2019).

5. Orwell G. 1984. *Planet eBook.com*. 393 p. URL: <https://www.planetebook.com/1984/> (дата звернення: 30.11.2019).

Чміль З.Р.

магістрантка;

Кульчицький І.М.

доцент,

Національний університет «Львівська політехніка»

УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕКЛАДИ

РОМАНУ Е. ГЕМІНГВЕЯ «ПО КОМУ ПОДЗВІН»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЛІНГВОСТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Літературна доля одного з найкращих романів Е. Гемінгвея «По кому подзвін» складна і незвичайна. Цей твір, присвячений подіям громадянської війною в Іспанії (1936-1939), учасником якої був і сам автор, позначив суттєві зміни у проблематиці та стилєвих домінантах його творчості. Американська літературна критика визнала «іспанський» роман одним із найкращих творів письменника, однак зовсім по-іншому складалася ситуація з українським перекладом. Видання роману у перекладі М. Пінчевського (тоді під назвою «За ким сумує дзвін») відбулося лише у 1969 році, та й то з купюрами та перефразами: ідеологічними, релігійними та морально-етичними. І лише у 2018 у Львівському «Видавництві Старого Лева» з'являється нова кон'єктурована версія А. Савенця. Аналізу змістових співставлень старого і нового перекладів присвячені праці літературознавиці Н. В. Романенко